

On pysäytetävä ajanmuutos | MaaIlmankirjat

Hanne Honkanen

Jeanette Winterson Aikamyrsky (suom. Paula Korhonen Gummerus, 2007)

“Kun Darkwater puhui, hänen pyöreät silmänsä laajenivat ja näytti siltä kuin hän leijailisi ilmassa. Kellojen tikitys kaikui huumaavana, ja Silver peitti korvansa. Abel Darkwater jatkoi puhettaan.” Meidän maailmassamme aika on käynyt kurittomaksi. Jotkin sekunnit, minuutit ja tunnit kestävät pitempään kuin toiset. Jotkin ovat lyhyempiä. Me emme tiedä mistä se johtuu, mutta niin vain tapahtuu. Ajan koostumus rakoilee, ja kun se repeilee, menneisyys tunkee läpi, ja toisinaan tulevaisuuskin. Olet kuullut aikamyrskyistä, jotka ovat riehuneet täällä Lontoossa, ja tänään te itse jouduitte aika-ansaan. Tähän asti ne ovat olleet vielä pieniä sattumuksia, mutta ne ovat merkkejä siitä, että kuten suuri Ra-jumala ennusti, meidän tuntemamme aika lähestyy loppuaan” Abel Darkwater meni tiimalasin luo ja naputti sitä. “Kun aika loppuu, se on myös sinun loppusi. Tuskin haluat niin käyvän.” (Winterson *Aikamyrsky*, 47)

Kiinnostuin Jeanette Wintersonin kirjasta, nimeltä *Aikamyrsky*, sen aikateeman vuoksi. Aika oli alkanut käyttäytyä holtittomasti, aikaan syntyi repeytymiä, Lontoossa riehui aikamyrskyjä ja junat saattoivat juuttua aikaan. Ajan epäsäännöllisyyden epäiltiin johtuvan ihmisen aiheuttamista muutoksista, aivan kuten ilmastokin muuttuu ihmisen vaikutusten takia nopeammin kuin se muuttuisi ilman ihmistä. Ihmisten pyrkimykset ajan hallitsemiseksi olivatkin kääntyneet ihmisiä itseään vastaan. *Aikamyrskyn* aika oli kuin yksi mikä tahansa luonnonvara, öljy tai vesi. Ja se kuka omistaisi ajan, hallitsisi lopulta koko maailmaa, koska ajasta oli tullut pulaa. Valtaa himoitsevilla oli suunnitelmana kaupata aikaa niiltä, joilla sitä oli liikaa (esim. työttömät) niille, joilla sitä oli liian vähän (esim. bisnesmiehet). Ajan konkretisoiminen tällä tavalla on erittäin kiinnostavaa ja tällä tavalla Winterson ottaa kantaa myös yhteiskunnallisesti siihen kuinka ihmisten kiire ja jatkuva nopeamman kehityksen tavoittelu ei ole välttämättä hyvä asia.

Jeanette Winterson (s. 1959) on isobritannialainen palkittu nykykirjailija. Hänen tunnetuimpia teoksiaan ovat aikuisten romaanit, ja niistä esikoisromaanin *Ei appelsiini ole ainoa hedelmä* (1985). Lisäksi Wintersonilta on ilmestynyt lastenkirja, novelli- ja esseekokoelmia sekä tv-, elokuva ja teatterikäsikirjoituksia. Wintersonin teokset käsittelevät usein hänen omia henkilökohtaisia kokemuksiaan, historiaa, myyttejä, sukupuolikäsitteitä ja seksuaali-identiteettejä.

Jeanette Wintersonin ensimmäinen nuortenkirja on yhdistelmä yhteiskuntakriittisyyttä, fyysikkäitä ja fantasiaseikkailua traditionaaliseen brittityyliin. Päähenkilönä on 11-vuotias Silver tyttö, jonka vanhemmat ovat kuolleet ja häntä on tullut huoltamaan inhottava ja ilkeä

täti. Tädin puistattava ystävä Abel Darkwater himoitsee Ajanottajaa, mystistä kelloa, jonka uskoo löytävänsä Silverin avulla. Kun vielä selviää, että Silverin kohtalona on tavallisen varhaisteinin tylsän elämän lisäksi pelastaa koko maailma, alkaa asetelma tuntua jo vähän liiankin kliseiseltä.

Wintersonin *Aikamyrsky* ei jää pelkästään tälle perinteisen fantasiaseikkailun tasolle, vaan Winterson johdattaa tarinaa jatkuvasti myös omaperäisille uusille tasoille. Kirja ikään kuin leikkii lajityyppinsä kliseillä, vääntää ja kääntää niitä ja pakottaa lukijan miettimään, että mitenäs tämä nyt oikeastaan onkaan. Vaikka tarina on tuttu, ennalta-arvattava ja loppuratkaisukaan ei yllätä, on tarinaa seurattava tarkasti ja kyseenalaistettava myös omat ennakkoletuksensa. Winterson kuljettaa tarinaa kuin kuka tahansa kuljettaisi mitä tahansa traditionaalista tarinaa (on tietysti tytön ja pojan luja ystävyys – rakkaus, hyviä velhomaisia hahmoja ja pahoja, kylmiä noitamaisia hahmoja, valintoja, pelastamisia ja sankaritekoja), mutta hän myös ujuttaa joukkoon jatkuvasti tuoreita aineksia ja ajatuksia, jotka tekevät kirjasta mielenkiintoisen ja suositeltavan nuorten romaanin. Mielenkiintoisia ajatuksia ovat esim. fysiikasta tuttujen termien konkretisoiminen. Wintersonin madonreikä on ihka oikean madon tekemä reikä ja aaltofunktiossaan oleva kissa on samaan aikaan sekä kuollut, elävä, nukkuva ja liikkuva. Winterson myös hyödyntää tieteellistä tietoa omiin tarkoituksiinsa ja keksii esimerkiksi identtisille kaksosille merkityksen aikasiirtojen onnistumisessa. Ehkä kaikkein oivallisin idea on samankaltaistaa tiede ja taikuu, näyttää lukijoille kuinka nämä kaksi yleensä ääripäinä pidettyä tapaa “saada tietoa” eivät olekaan kovin kaukana toisistaan.

Kirjan aikakäsitys on kuitenkin melko traditionaalinen. Huimista aikamyrskyistä ja matkoista huolimatta *Aikamyrskyn* aikakäsitys noudattelee suurin piirtein, faktoiltaankin, nykyistä tieteellistä käsitystä ajasta, aika kulkee lineaarisesti eteenpäin.

Hyvän ja pahan tematiikka nousee myös yhdeksi keskeiseksi *Aikamyrskyn* teemaksi. Paha ei ole aina paha, vaan se saattaa näyttää myös hyvältä. Hyvän kyllä tunnistaa, mutta miten erottaa pahoista asioista vähiten pahan vaihtoehdon? Hyvästä ja pahasta jäi hämmentynyt olo kirjan päätyttyä. Siis mitä, oliko ne pahat nyt oikeasti tosi pahoja vai eivät?

Aikamyrskyssä käydään läpi maailmanhistoriaa, mytologioita ja uskontoja. Paavit, tarotkortit, Egyptin kulttuuri, noitavainot ja kvanttifysiikka ovat sulassa sovussa keskenään aikojen limittyessä ja lomittuessa. Monikansalliset yritykset, paavit ja taikurit kilpailevat keskenään ja yhdessä saadakseen ajan itselleen. Välillä tuntui, että Aikamyrsky oli oikea silisalaatti kaikkea mahdollista. Jäin erityisesti pohtimaan, että kuinka paljon esimerkiksi 12-vuotias serkkuni, joka kyllä on harvinaisen perehtynyt moniinkin historiallisiin ja luonnontieteellisiin seikkoihin saisi tästä kirjasta irti? Einsteinin raja, mustat aukot, kirkkohistoria, Bermudan kolmio, tila-aika käsitys, aaltofunktiot, ja geeniteknologia, kuinka nuoret lukijat voivat ymmärtää näistä puoliakaan? Ja onko edes kaikkea tarpeellista ymmärtää? Kvanttifysiikka ei ole itsellenikään kovin tuttu ala ja toisaalta kirja myös valotti tätä maailmaa, konkretisoi vaikeita käsitteitä ja toi esiin ihan hyviä faktoja, joita voi hyödyntää vaikka trivial pursuitissa. **Michael Enden** *Momo* käsittelee myös aikaa. Ja *Aikamyrskyssä* ja *Momossa* on kieltämättä paljon yhteistä. Molemmissa kirjoissa lapset ovat niitä, jotka asetuvat vastustamaan aikuisten aikamaailmaa. Kiirettä kritisoidaan kummassakin kirjassa

ankarasti. *Momo* on kuitenkin tunnelmaltaan aivan erilainen. *Aikamyrskyssä* juostaan, kun *Momossa* leikitään pitkiä mielikuvitusleikkejä kaikessa rauhassa. Vaikka kumpikin kirja sisältää seikkailua, maailman pelastamista, ystävyyttä, hyvää ja pahaa, satua ja fantasiaa, jää *Aikamyrskystä* paljon surullisempi ja pessimistisempi olo. *Aikamyrskyn* aika lähentelee niin paljon meidän aikaamme, että sen realismi kirpaisee. *Aikamyrskyn* maailmankuva on ankara, tämän maailman ulkopuolelta ei löydy pelastusta, mikään suuri hyvyys ei laskeudu päällemme, suojele tai pelasta, kun asiat alkavat mennä huonosti. Ei ole mitään ajan hallitsijaa, joka voisi palauttaa ajan entiselleen, rauhalliseen, kiireettömään tahtiin itsestään, vaan ihmisten on itse tehtävä ratkaisu ajankäyttönsä suhteen. Vastuu on meillä itsellämme, niin ajan kuin kaikkien muidenkin ympäristöä ja elämäämme koskevien ongelmien suhteen. Ainoa keino voittaa "pahuus" on rakkaus ja luottamus toisiimme kohtaan. Ja joskus on myös luovuttava ihanista ja mukavista asioista ja tehdä helppojen ratkaisujen sijaan vaikeita ja kipeitä valintoja, saavuttaaksemme pysyvämpää ja laajempaa hyvää. Toisaalta *Aikamyrsky* antaa myös toivoa, koska niinkin pieni tyttö kuin Silver pystyy muuttamaan maailmaa, tekemään siitä hivenen paremman. Jokaisella on siis paitsi väistämätön velvollisuus, myös mahdollisuus vaikuttaa. "Silver ja Gabriel istuivat yhdessä aamuun asti ja Silveristä tuntui kuin kolme aurinkoa olisi noussut, ja hänestä tuntui, että mitä ikinä seuraavaksi tapahtuisikin, hän ainakin oli tehnyt sen, mitä hänen piti, ja sen enempään ei kukaan pystyisi tässä kummallisessa elämässämme."

Kaiken kaikkiaan *Aikamyrsky* tuo paljon ajattelemisen aihetta. Ajan kautta Winterson käsittelee myös muita ympäristöongelmia, jotka ovat konkreettisia ja joihin jokainen voi vaikuttaa. Ehkä kirjan sanoma onkin, että on tehtävä muutos ennen kuin on liian myöhäistä. Nyt on pysähdyttävä, tai ainakin hiljennettävä tahtia.